

**TA'LIM SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA GRAFIK
ORGANAYZERLARDAN FOYDALANISH MAQSADI, MAZMUNI,
METOD VA VOSITALARI**

Mamatova Zilolaxon Xabibulloxonovna

Farg'ona davlat universiteti dotsenti, pedagogika

fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Orcid: 0009-0009-9247-3510

mamatova.zilolakhon@gmail.com

Mirzarahimova Roziyaxon Ibrohimjon qizi

22.11 Fizika matematika fakulteti

amaliy matematika yo'nalishi talabasi

rahmatovmuhammadiso33@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada zamonaviy ta'lim jarayonida grafik organayzerlardan foydalanishning maqsadi, mazmuni, metodlari va vositalari tahlil qilinadi. Grafik organayzerlar o'quvchilarning fikrlash faoliyatini faollashtiruvchi, mavzuni chuqur o'zlashtirishga yordam beruvchi interfaol ta'lim vositasi sifatida ko'rib chiqiladi. Maqolada grafik organayzerlarning turlari, ularni qo'llash samarasi hamda o'qituvchi va o'quvchi faoliyatiga ta'siri ilmiy-metodik nuqtai nazardan asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: ta'lim samaradorligi, grafik organayzer, interfaol metod, klaster, tushunchalar xaritasi, Venn diagrammasi, innovatsion ta'lim, vizual o'qitish vositasi.

Аннотация: В данной статье анализируются цель, содержание, методы и средства использования графических органайзеров в современном образовательном процессе. Графические органайзеры рассматриваются как интерактивный образовательный инструмент, активизирующий мыслительную деятельность учащихся, способствующий углубленному освоению темы. В статье обоснованы с научно-методической точки зрения

виды графических органайзеров, эффективность их применения и влияние на деятельность учителя и ученика.

Ключевые слова: эффективность обучения, графический органайзер, интерактивный метод, кластер, концептуальная карта, диаграмма Венна, инновационное обучение, инструмент визуального обучения.

Annotation: This article analyzes the purpose, content, methods and means of using graphic organizers in the modern educational process. Graphic organizers are considered as an interactive educational tool that activates the mental activity of students, contributing to the in-depth development of the topic. The article substantiates from a scientific and methodological point of view the types of graphic organizers, the effectiveness of their use and the impact on the activities of teachers and students.

Keywords: learning effectiveness, graphic organizer, interactive method, cluster, conceptual map, Venn diagram, innovative learning, visual learning tool.

Kirish: Bugungi kunda ta'lim tizimida innovatsion va interfaol metodlardan foydalanish o'quv jarayonining samaradorligini oshirishda muhim omil hisoblanadi. O'quvchilarning mustaqil fikrlashi, tahlil qilish, solishtirish va umumlashtirish ko'nikmalarini shakllantirishda vizual o'qitish vositalari — grafik organayzerlar alohida ahamiyat kasb etadi.

Grafik organayzerlar o'quv materiallarini ko'rgazmali, tizimli va mantiqiy shaklda ifodalash imkonini beradi. Ular yordamida o'quvchilar murakkab tushunchalarni oddiy grafik tarmoqlar orqali anglaydilar, bu esa dars jarayonida faol ishtirok etishlarini ta'minlaydi. Shu boisdan, ta'lim samaradorligini oshirishda grafik organayzerlardan to'g'ri foydalanish o'qituvchining metodik mahoratini belgilovchi omillardan biridir.

1. Grafik organayzerlardan foydalanishning maqsadi

Grafik organayzerlardan foydalanishning bosh maqsadi — ta'lim jarayonini vizuallashtirish orqali o'quvchilarning bilim olish faoliyatini faollashtirishdir.

Boshqa maqsadlar quyidagilardan iborat:

-O'quvchilarda mavzuga oid tushunchalar tizimini shakllantirish;

- O'rganilayotgan materiallar orasidagi mantiqiy bog'lanishlarni ko'rsatish;
- Fikrni tahlil qilish, solishtirish va umumlashtirish ko'nikmalarini rivojlantirish;

- O'quvchilarning ijodiy tafakkuri va tanqidiy fikrlashini rag'batlantirish.

2. Grafik organayzerlarning mazmuni

Grafik organayzer — bu axborot, tushuncha yoki g'oyani vizual tarzda ifodalashga mo'ljallangan pedagogik vositadir.

Ularning mazmuni:

- o'quvchilarning bilimini tizimlashtirish,
- mavzular orasidagi o'zaro aloqalarni aniqlash,
- mavzuni chuqur tahlil qilishni ta'minlashdan iborat.

Grafik organayzerlarning turlari quyidagilardir:

Klaster (g'oyalar xaritasi) – markaziy tushuncha asosida g'oyalarni tarmoqlash;

Tushunchalar xaritasi (Concept Map) – tushunchalar o'rtasidagi mantiqiy bog'liqlikni ko'rsatish;

Venn diagrammasi – ikki yoki undan ortiq tushunchaning o'xshash va farqli jihatlarini solishtirish;

Fishbone diagrammasi – muammoning sabab va oqibatlarini tahlil qilish;

T-jadval – fikrlarni taqqoslash va qaror chiqarish vositasi.

3. Grafik organayzerlardan foydalanish metodlari

Ta'lim jarayonida grafik organayzerlardan foydalanish quyidagi metodlar orqali amalga oshiriladi:

a) Klaster metodi

Klaster metodi o'quvchilarning mavzuga oid g'oyalarni **erkin fikrlash asosida grafik tarzda** ifodalash imkonini beradi. Markazga asosiy mavzu yoziladi, atrofida esa unga bog'liq g'oyalar tarmoqlanadi. Masalan, "Algoritm turlari" mavzusida "Chiziqli", "Tarmoqlanuvchi", "Siklik" kabi tarmoqlar chiziladi.

b) Tushunchalar xaritasi (Concept Map) metodi

Bu metod murakkab mavzularni **tizimli va ketma-ket** ifodalashda yordam beradi. O'quvchilar o'z bilimlarini grafik tarzda joylashtirib, ularning o'zaro bog'liqligini tushuntiradilar.

c) Venn diagrammasi metodi

Bu metod ikki yoki bir nechta tushunchani taqqoslashga asoslanadi. Masalan, “Kvadrat tenglama” va “Chiziqli tenglama” tushunchalarining umumiy va farqli tomonlari aniqlanadi.

d) Amaliy metodlar bilan integratsiya

Grafik organayzerlardan foydalanish “Aqliy hujum”, “Insert”, “Sinkveyn”, “B-B-B” kabi interfaol metodlar bilan birgalikda qo'llansa, dars samaradorligi yanada ortadi.

4. Grafik organayzerlardan foydalanish vositalari

Zamonaviy ta'limda grafik organayzerlarni yaratish uchun quyidagi **vositalar**dan foydalanish mumkin:

An'anaviy vositalar: plakat, doska, marker, stikerlar;

Raqamli vositalar: kompyuter dasturlari (MindMeister, Canva, Lucidchart, Coggle, Microsoft Visio);

Multimedia vositalari: PowerPoint, Prezi, Google Slides taqdimotlari.

Ushbu vositalar yordamida o'qituvchi darsni yanada qiziqarli, interfaol va samarali tashkil etishi mumkin.

Grafik organayzerlardan foydalanish ta'lim jarayonining samaradorligini oshiruvchi muhim vosita hisoblanadi. U o'quvchilarga mavzuni chuqur o'zlashtirish, mustaqil va mantiqiy fikrlash, tahlil qilish ko'nikmalarini shakllantirishga yordam beradi.

O'qituvchi uchun esa bu metod darsni rejalashtirishda, o'quv materialini tartibga solishda va o'quvchilar faoliyatini nazorat qilishda qulaylik yaratadi. Shunday ekan, grafik organayzerlardan maqsadli va metodik asosda foydalanish ta'lim sifatini oshirishda samarali yechimlardan biridir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Ta'lim-tarbiya tizimini takomillashtirish to'g'risida"gi qarorlari.
2. "Ta'lim to'g'risida" Qonun. — T.: 2020.
3. Yo'ldoshev J.G., Usmonov S.A. *Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat*. — Toshkent, 2021.
4. Xolmatova D. *Interfaol metodlar orqali ta'lim samaradorligini oshirish*. — T.: Fan va texnologiya, 2022.
5. Novak, J.D. *Learning, Creating, and Using Knowledge: Concept Maps as Facilitative Tools in Schools and Corporations*. — Routledge, 2010.
6. Buzan, T. *The Mind Map Book*. — BBC Active, 2006.